



Aunola Juha
Balk Linda
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2023

LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON RYHMÄ- TOIMINTA OSANA LAPSEN ELÄMÄÄ



TIIVISTELMÄ

Juha Aunola, Linda Balk

Lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta osana lapsen elämää

33 sivua

Kevätlukukausi, 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millä tavalla lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä ja kuinka lasten osallisuus on huomioitu kirjallisuudessa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada materiaalia ryhmätoimintaan Pohjolan Lapsi- ja Perhepalveluille. Opinnäytetyötä voi käyttää ryhmätoiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Opinnäytetyössä käydään läpi kirjallisuuskatsausta menetelmänä käyttäen läpi ryhmätoiminnan vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä avataan tutkimusten kautta osallisuuden käsitettä ja sen merkitystä ryhmätoiminnassa.

Tutkimuksen tulokset nostivat esille lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnan merkityksen lapsen elämässä. Ryhmätoiminnalla havaittiin olevan suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta. Osallisuus käsitteenä korostui melkein kaikissa löydetyissä tutkimuksissa. Osallisuuden tukeminen on ryhmätoiminnassa yksi tärkeimmistä teemoista, jota haluttiin avata opinnäytetyössä tarkemmin. Ryhmätoiminta tarjoaa lapselle mielekästä ja tavoitteellista toimintaa, joka sisältää usein kasvua ja kehitystä tukevia toimintoja sekä sosiaalista kanssakäymistä.

Asiasanat: lastensuojelun avohuolto, osallisuus, osallisuuden tukeminen, ryhmätoiminta

ABSTRACT

Juha Aunola, Linda Balk

Non-institutional group activity of child welfare services as a part of child's life

33 pages

Spring, 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's degree Programme in Social Sciences, Diaconal Work

Bachelor of Social Services

This thesis was carried out as a descriptive literature review on non-institutional group activities of child welfare services. The purpose was to find out how group activities in non-institutional care support the child's growth and development and how children's participation has been taken into account in the literature.

The aim of the thesis was to get material for group activities for Pohjolan Lapsija Perhepalvelut, Finland. The thesis can be used for planning and developing group activities. Using a literature review as a method, the thesis examines the effects of group activities on the child's growth and development and opens up the concept of inclusion and its importance in group activities through research.

The results of the study highlighted the importance of child welfare outpatient group activities in the child's life. Group activities were found to be of great importance in terms of the overall growth and development of the child. Involvement as a concept was emphasized in almost all the studies found. Supporting inclusion is one of the most important themes in group work, which we wanted to explore in more detail in the thesis. Group activities offer the child meaningful and goal-oriented activities, which often include activities that support growth and development, as well as social interaction.

Keywords: child welfare, non-institutional care, group activity, participation, involvement

SISÄLLYS

| | |
|---|----|
| 1 JOHDANTO..... | 5 |
| 2 LASTENSUOJELUN AVOHUOLTO..... | 6 |
| 2.1 Lastensuojelun ryhmätoiminta..... | 7 |
| 2.2 Osallisuus | 9 |
| 4 SEURAKUNTA TUKEMASSA LASTEN OSALLISUUTTA..... | 11 |
| 4.1 Lapsivaikutusten arviointi | 12 |
| 5 KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ..... | 13 |
| 5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus | 13 |
| 6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA ANALYYSI..... | 16 |
| 6.1 Aineistonhaun kuvaus | 16 |
| 6.2 Aineiston analyysi..... | 19 |
| 7 TULOKSET..... | 21 |
| 7.1 Ryhmätoiminta tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä..... | 22 |
| 7.2 Nuoren osallisuuden tukeminen | 24 |
| 8 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS..... | 27 |
| 9 POHDINTA..... | 27 |
| LÄHTEET | 29 |

1 JOHDANTO

Olemme valinneet opinnäytetyön aiheeksi Oulun lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnan. Valitsimme tämän aiheen, koska kumpikin työskentelee tai on aiemmin työskennellyt lasten parissa ja sen vuoksi aihe oli kummallekin mielenkiintoinen. Aihe on tärkeä ja siitä ei ole tarpeeksi olemassa olevaa tutkimustietoa.

Avohuollossa tapahtuva ryhmätoiminta on lapsia varten kehitettyä ja suunniteltua toimintaa, jonka on kehityttävä koko ajan ja oltava valmis tarvittaviin muutoksiin. Ryhmätoiminnan tarkoituksena on tarjota lapselle mielekkään ja usein toiminnallisen tekemisen kautta mahdollisuus saada vertaistukea, kokemuksia ja onnistumisia. Toiminnan on myös tarkoitus tukea lapsen kasvua ja kehitystä.

Suomessa lastensuojelun työkenttä on todella laaja ja monipuolinen, mutta tässä opinnäytetyössä halusimme keskittyä lastensuojelun avohuollon ryhmätoimintaan. Toteutimme opinnäytetyön kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Halusimme selvittää, millaisia vaikutuksia ryhmätoiminnalla on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Halusimme selvittää, tukeeko ryhmätoiminta aidosti lapsen kehitystä ja millä tavalla. Lisäksi tutkimme aiemmin tehdyn kirjallisuuden kautta, tukeeko ryhmätoiminta lapsen osallisuuden tunteen tukemisessa.

Teimme yhteistyötä Pohjolan Lapsi- ja Perhepalveluiden kanssa. Tarkoituksenamme on saada uutta ja arvokasta tietoa, jota he voivat halutessaan käyttää oman toiminnan kehittämiseen. Tutkimusympäristönä opinnäytetyössä on aiemmat tutkimukset sekä aiheesta tehty kirjallisuus.

2 LASTENSUOJELUN AVOHUOLTO

Lastensuojelun avohuollolla tarkoitamme opinnäytetyössämme lastensuojelulain (L2007/417) ja sosiaalihuoltolain (L2014/1301) mukaista lastensuojelun avohuoltoa. Hyvinvointialueilla on velvollisuus järjestää lastensuojelun avohuollon tukitoimia, heti kun niille ilmenee tarvetta (L2007/417 § 34). Lastensuojelulain (L2007/417 § 6) mukaan lapsia ovat kaikki alle 18-vuotiaat.

Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää lapsen kasvua ja kehitystä, sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, sekä kasvattajien kasvattamiskykyä. Avohuollon tukitoimien tulee olla lapsen edun mukaisia, sekä riittäviä. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden, mutta mikäli tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisia, tai riittäviä, ovat muut toimet tarpeen, mahdollisesti huostaanotto, tai sijaishuolto. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2019).

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lastensuojeluun on tullut enemmän asiakkaita, kuin sieltä on poistunut. Lastensuojelun asiakkuus vaatii valikoiduksi tulemista ja se tarkoittaa ammatillisen arvioinnin, instituution ehtojen ja yksilön tarpeiden, sekä ominaisuuksien yhteensovittamista. Lastensuojelussa tapahtuvan valikoimisen on todettu sisältävän useita kulttuurillisesti ja kansallisesti määrittäviä sääntöjä, sekä käytänteitä. Lisäksi siihen liittyy myös paikallisia ja hallinnon asettamia sääntöksiä. (Huuskonen, Korpinen, Pösö, Ritala-Koskinen, Vakkari, 2010.)

Tilastollisesti katsoen lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteiden määrissä on suuria eroja. Huostaanotetut lapset ovat saaneet eniten palveluja avohuollossa, mikä on ymmärrettävää, koska avohuollon tukitoimet ovat ensisijainen tukitoimi ja niitä tulee tarjota ja käyttää ennen mahdollista huostaanottoa. Huostaanotetut lapset olivat saaneet asiakkuuden aikana keskimäärin 4.3 palvelua, avohuollossa yhä jatkavat 2.9 palvelua ja lastensuojelun asiakkuudesta poistuneet 1.9

palvelua. Erot ovat siis hyvin suuria ja merkitseviä. Avohuollon asiakkuudet ovat usein pitkiä, koska asiakkuudelle on ominaista kompleksisuus, jossa ongelmat, haasteet, sekä auttamisen keinot ovat monitahoisia ja niitä voi olla vaikea tunnistaa. Yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimi on kodin ulkopuolelle sijoittaminen. Joka kymmenes lapsi on ollut avohuollon tukitoimena sijoitettuna laitokseen. (Huuskonen ym., 2010.)

2.1 Lastensuojelun ryhmätoiminta

Lastensuojelun ryhmätoiminnalla tarkoitamme opinnäytetyössämme lastensuojelun avohuollossa tapahtuvaa ryhmätoimintaa, jossa useampi lapsi pääsee yhdessä tekemään ja kokemaan erilaisia asioita. Myös useamman ammattilaisen osallistuminen toimintaan luo kokoontumisille vaihtelevan ja rikkaan pohjan. Lapset saavat ikätasoistaan seuraa ja tukevat toinen toistensa kasvua ja kehitystä. Ryhmätoiminta on usein toiminnallista ja mielekästä toimintaa, johon voidaan sisällyttää erilaisia kasvua ja kehitystä tukevia toimintoja. Lisäksi ryhmätoimintaan liittyy aina vahvasti sosiaalinen kanssakäyminen, mikä jo itsessään tukee ja kehittää lasta.

Ryhmätoiminta käsitteenä on monialainen. Ryhmätoiminnan on katsottu aina olevan osa sosiaalityön kenttää. Ryhmä voidaan määritellä niin, että se koostuu kolmesta tai useammasta henkilöstä, jotka kokoontuvat yhdessä keskustelemaan yhteisestä aiheesta, ongelmasta tai kiinnostuksen kohteesta. Ryhmän vetäjällä on iso rooli ryhmätoiminnassa. Ryhmätoiminnan vetäjän on otettava huomioon eettiset velvoitteet ryhmää kohtaan. Ryhmätoiminnan vetäjän on otettava toiminnassaan huomioon vuorovaikutustaitojen ymmärtäminen ja herkkyys ryhmäprosessia varten. (Sorsa, 2014, s. 28.)

Lapsille ja nuorille suunnattu ryhmätoiminta on syntynyt valtavasta kysynnästä lastensuojelun avohuollon tukitoiminnasta. Ryhmämuotoisen työskentelyn vahvuutena on sen tarjoama tuki lapsille ja nuorille, mitä yksilötyöllä ei voida välttämättä tarjota. Ryhmätoiminnan kautta lapsella on mahdollisuus tuntea

osallistumisen, osallisuuden sekä vertaisuuden tunteen. (Teeriaho, 2017, s. 13.)

Lastensuojelun avohuollossa tapahtuvaa ryhmätoimintaa järjestetään vähäisesti. Ongelmana ryhmämuotoisen työskentelyn kehittämiseen on lastensuojelun työntekijöiden suuret asiakasmäärät ja ajan puute. Ryhmätoiminnalla on kuitenkin havaittu olevan työntekijöiden kuormitusta vähentävä vaikutus. (Kanaoja, 2019, s. 36.)

Ryhmätoiminnalla voi olla myös ennaltaehkäisevä vaikutus lapsen elämässä. Ryhmätoiminnassa työntekijä tarjoaa mahdollisuuden lapsille avautua asioistaan. Asioista voidaan keskustella ohjaajan kanssa kahdestaan tai yhdessä koko ryhmän kanssa. Ryhmätoiminnassa työntekijä pystyy mahdollisesti huomaamaan oireita tai ongelmia lapsen käyttäytymisessä ja asioihin voidaan puuttua nopeammin ja ennaltaehkäisevästi. Ryhmätoiminnan suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon toiminnan sisältö. Toiminnassa pitäisi olla jotakin, joka antaisi mahdollisuuden lapselle avautua helpommin asioistaan. (Sorsa, 2014, s. 22.)

Ryhmä muodostuu, kun siihen kuuluvilla on samankaltainen tavoite, tai keskinäistä vuorovaikutusta. Ryhmän jäsenillä tulee olla käsitys siitä, ketä ryhmään kuuluu. Muita yleisiä ryhmän tunnusmerkkejä ovat sen koko, tarkoitus ja ryhmän sisäiset säännöt sekä rajat. (Enoranta ja Halkilahti, 2013, s. 13.)

Ryhmän toimintaan vaikuttaa ryhmään osallistuvat lapset ja heidän välilleen syntyvä ryhmädynamiikka. Aineiston analyysissä nousi esille asioita, jotka tekevät ryhmätoiminnasta merkittävää. Näitä ovat ryhmätoiminnan vetäjät, oma aika ja jaksaminen, sekä ryhmämuotoisuus. Ryhmän vetäjillä on suuri vastuu ryhmän toimivuuden kannalta. Sillä kuinka ryhmänvetäjä huomioi lapsen ja kuinka mielekkäänä lapsi kokee ryhmän toiminnan, on todella merkittävä vaikutus ryhmän toimivuuteen. (Enoranta ja Halkilahti, 2013, s. 14.) Koiviston, Isolan ja Lyytikäisen (2018, s. 4.) mukaan on kuitenkin vaarana, että ammattilaisen kyky ohjata toimintaa on heikko, tai puuttuu jopa kokonaan.

2.2 Osallisuus

Osallisuuden tukemisella tarkoitetaan lapsen osallisuutta ryhmätoiminnassa. Osallisuuden merkitys ryhmätoiminnassa on yksi tärkeimmistä teemoista lastensuojelun avohuollossa olevilla lapsilla. Osallisuutta voidaan tukea antamalla lapselle mahdollisuus osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon ja keskusteluun. Tällä tavalla lastensuojelun avohuollon palveluita voidaan kehittää ja muokata asiakaslähtöisesti. Positiivinen lapsen osallistuminen voi olla avaintekijänä lapsen itsetunnon ja itseluottamuksen rakentumiselle sekä nuoren voimaantumiselle. Lapsen osallistuminen päätöksentekoon kuuluu hänen oikeuksiinsa ja lainmukaiseen velvollisuuteen. (Collins, 2016.)

Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan, ”lapsen on saatava ilmaista vapaasti mielipiteensä ja että lapsen mielipide on hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti otettava huomioon häntä koskevissa asioissa. Lisäksi kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.” (A2007/C 303/1 24. §)

Osallisuuden käsite on laaja ja sitä voidaan tulkita eri tavoilla. Suomenkielisessä osallisuuskirjallisuudessa osallisuus ja osallistuminen erotellaan eri termeiksi. Englanninkielisessä kirjallisuudessa sana *participation* tarkoittaa osallistumista sekä osallisuutta. (Alanko, 2013, s. 50.) Jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus päättää omasta toiminnastaan osallistua tiettyyn toimintaan. (Alanko, 2013, s.51.)

Sinclairin (2004) mukaan lasten osallisuus on tärkeää, koska sen kautta ylläpidetään heidän oikeuksiaan, sekä täytetään lain asettamat velvoitteet. Lisäksi lasten osallisuuden avulla voidaan parantaa palveluiden laatua, vahvistetaan päätöksentekoprosessia, vahvistetaan demokratiaa, edistetään lastensuojelua, sekä valtautetaan lapsia ja tuetaan heidän itsetuntonsa kehitystä. (Alanko, 2013, s. 57.)

Toisaalta lasten osallisuus on kohdannut myös kritiikkiä. Tisdall ja Davis (2004) ovat todenneet lasten osallisuuden olevan hyvin pitkälle tokenistista konsultaatiota. Useat lasten osallisuuteen pyrkivät projektit epäonnistuvat saavuttamaan varsinaisia tuloksia, koska lasten osallistuminen päätöksentekoon jää vajanaiseksi. Lisäksi ne eivät luo jatkuvaa dialogia lasten ja päätöksentekijöiden välille. Usein projektit myös suosivat tietynlaisia lapsia. Esimerkiksi koulujen oppilaskuntien on havaittu hyödyntävän, vain niissä aktiivisesti toimivia oppilaita ja sitä kautta luovan koulun sisälle elitistisen ryhmittymän. (Alanko, 2013, s. 58.) Lasten osallisuutta voidaan kritisoida senkin puolesta, etteivät kaikki aikuiset koe lasten osallisuutta merkityksellisenä asiana. Lasten osallisuus istuu usein huonosti aikuisvetoisiin instituutioihin. Retoriikka ja juhlapuheet eivät välttämättä siirry käytäntöön. (Alanko, 2013, s. 59.)

Enorannan ja Halkilahden (2013, s. 43) mukaan lastensuojelun avohuollossa tapahtuva ryhmätoiminta tuki lasten osallisuuden tunnetta. Heille oli jäänyt kokemus, että heitä ja heidän mielipiteitään kuultiin ja heidät huomioitiin yksilöllisesti. Jokainen koki, että he olivat voineet osallistua ryhmän toimintaan omilla ehdoillaan. Koivisto, Isola ja Lyytikäinen (2018, s. 8) huomauttavat, että merkityksellinen tekeminen, kokemukset onnistumisesta, positiivisen palautteen saaminen, itseohjautuva tekeminen ja sitä kautta toiveikas mieli parantavat toiminnan potentiaalia.

Tärkeänä ryhmään osallistujat kokivat sen, että he saivat osallistua päätöksentekoon ryhmää koskevissa asioissa. Näin ollen heille syntyi kokemus, että he ovat tasavertaisia ja arvokkaita ryhmänjäseniä. Myös ryhmänjäsenten vanhemmille oli syntynyt vastaava kokemus. (Enoranta ja Halkilahti, 2013.)

Gretschel (2002) määrittelee osallisuus -käsitteen voimaantumisen ja valtautumisen tunteina ja siinä hänen mukaansa yhdistyvät tunne ja pystyvyys. Tätä kautta lapsi tulee tietoiseksi omista mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa. Osallisuus on mukanaoloa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa toimimista ja kykyyn vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Osallisuutta tukee myös se, että lapset ovat tietoisia toiminnan tarkoituksesta ja ymmärtävät miksi he ovat siinä mukana. Hyvin tärkeää on lisäksi se, että lapset ovat voineet tehdä päätöksen

osallistumisestaan sen jälkeen, kun heille on selvinnyt toiminnan sisältö. (Alanko, 2013, s. 50—51.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä kuvaileva kirjallisuuskatsaus lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta. Halusimme selvittää, kuinka lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Halusimme lisäksi selvittää, tukeeko avohuollon ryhmätoiminta lasten osallisuuden tunnetta. Halusimme myös aiemman tutkimustiedon pohjalta selvittää, millaisia kokemuksia lapsilla ja lastensuojelun työntekijöillä on lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada koottua kirjallisuuskatsaukseen ajantasaista tutkimustietoa lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta. Opinnäytetyötämme käytetään Pohjolan Lapsi – ja Perhepalveluiden ryhmätoiminnan kehittämisessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

Miten lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä kirjallisuuden mukaan?

Kuinka lasten osallisuus on huomioitu kirjallisuudessa?

4 SEURAKUNTA TUKEMASSA LASTEN OSALLISUUTTA

Seurakunnat ovat mukana lapsien ja perheiden tukemisessa ja auttamisessa. Useimpien seurakuntien strategisena tavoitteena on olla tukemassa lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistamista. Seurakunnan strategia perustuu kirkon omiin lähtökohtiin ja arvoihin sekä perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin. Kirkko

ja yhteiskunta toimii osana lapsen turvallisen ja tasapainoisen kasvun mahdollistamista. Seurakunnan strategiassa lapsen etu huomioidaan ensisijaisena.

Seurakunnissa on käytössä kansallisen lapsistrategian kirkollinen toimeenpano-ohjelma, johon on lueteltu lapsi- ja perhemyönteisen seurakunnan merkit. Nämä tuntomerkit pohjautuvat lasten, nuorten ja perheiden näkökulmiin sekä lapsen oikeuksiin. Niiden kautta seurakunnilla on mahdollista tarkastella, arvioida ja kehittää omaa toimintaansa. Jotta lapsi- ja perhemyönteisyys toteutuu seurakunnissa, tarvitaan muutosta työn rakenteisiin sekä ajattelu- ja toimintatapojen muutosta. Seurakunnan työntekijöillä on oltava tietoa lapsivaikutusten arvioinnista, lapsen ja nuoren kehityksestä sekä hyvinvoinnista, lapsen oikeuksista ja osallistumisen menetelmistä (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.).

4.1 Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arviointi eli LAVA on seurakunnissa käytössä oleva menetelmä ja työkalu, jonka avulla sovelletaan lapsiin kohdistuvaa päätöksentekoa ja toimintaa. Lapsivaikutusten arvioinnin tavoitteena on löytää ratkaisuja lasten ja nuorten hyvinvointia edistäen, tehdä päätöksiä lapsen ja nuoren näkökulmasta, olla edistämässä lasten ja nuorten osallisuutta, oikeuksia ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä olla suunnittelun ja päätöksenteon välineenä seurakunnissa.

Lapsivaikutusten arviointia sovelletaan kirkkojärjestyksessä (KJ 1055/1991) ja se on ollut voimassa vuodesta 2015 lähtien. LAVA velvoittaa seurakuntia ottamaan päätöksenteossa ja toiminnan suunnittelussa lasten ja nuorten näkökulman huomioon. Lapsivaikutusten arviointia soveltavat seurakunnissa niin työntekijät kuin luottamushenkilöt. Joissakin seurakunnissa on lapsiasiahenkilöitä, jotka ovat apuna lapsivaikutusten arvioinnin prosessissa (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.).

5 KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ

Päädyimme tekemään opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksena. Mielestämme kirjallisuuskatsaus sopi hyvin opinnäytetyömme menetelmäksi, koska sen avulla saimme ajankohtaista tutkimustietoa koskien lastensuojelun avohuollon ryhmätoimintaa.

Kirjallisuuskatsaus kerätään annetuista aineistoista. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää jo olemassa olevaa teoretietoa ja luoda sen avulla uutta teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on lisäksi muodostaa kokonaiskuvaa jostakin tietyistä asiakokonaisuudesta. Kirjallisuuskatsauksen avulla pystytään tunnistamaan sekä havainnoimaan ongelmia ja kehityshaasteita, jotka tutkimuksessa tulevat ilmi.

Kirjallisuuskatsaus perustuu aina tutkimuskirjallisuuteen ja on täsmällinen, systemaattinen sekä toistettavissa oleva menetelmä. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan tunnistaa, arvioida ja tiivistää asiantuntijoiden jo aiemmin julkaistua tutkimustietoa. Kirjallisuuskatsaukset jaetaan yleensä kolmeen eri tyyppiin: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen, 2011, s. 6.)

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksia on eri tyyppejä. Me teimme opinnäytetyön kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan pitää yleiskatsauksena, jossa tiukkoja sääntöjä ei tarvita. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistoja saa käyttää laajasti ja aineiston valinnassa ei tarvita metodisia aineiston rajauksia. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset ovat yleensä väljempiä kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tai meta-analyysissä (Salminen, 2011).

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta pidetään aineistolähtöisenä tutkimusmenetelmänä. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä yksi tiivis paketti. Kirjallisuuskatsauksen avulla hajanaisesta ja pirstaleisesta aineistosta saa koottua yhtenäisen koosteen. Tutkimuskysymys ohjaa aina kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksen kehittymistä ja kulkua. (Kangasniemi, 2013.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymys toimii tutkimuksen punaisena lankana, minkä vuoksi on tärkeää olla tarkka siitä, vastaako löydetty tutkimus asetettuun tutkimuskysymykseen. Tärkein osa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on saatujen tulosten käsittelyosio, jossa vastataan lopulta valittujen tutkimusten avulla tutkimuskysymykseen. Käsittelyosassa on tarkoitus avata saavutettuja johtopäätöksiä. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena ei ole ainoastaan esittää jo aiemmin saatuja tuloksia ja johtopäätöksiä vaan vertailla keskenään löydettyjen tutkimuksien vahvuuksia ja heikkouksia sekä saavuttaa niiden avulla uusia päätelmiä. (Stolt, 2015, s. 8.)

Mielestämme kirjallisuuskatsaus menetelmänä sopi hyvin opinnäytetyömme aiheeseen. Lastensuojelu-sanan alle mahtuu paljon alakäsitteitä ja aiheena se on hyvin monialainen. Meidän tutkimuksemme keskittyy lastensuojelun avohuollossa tapahtuvaan ryhmätoimintaan. Opinnäytetyön kohderyhmä oli tutkimukseen helppo rajata, sillä kohderyhmä oli ryhmätoiminnassa olleet lapset. Kirjallisuuskatsauksen muodossa tehtävän tutkimuksen avulla saamme yhtenäisemmän kuvan avohuollon ryhmätoiminnasta. Kirjallisuuskatsaus antaa myös työyhteistyökumppanillemme mahdollisia kehitysideoita ryhmätoiminnan suunnitteluun tulevaisuutta varten.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksien tuloksia yhdistellään ja analysoidaan kriittisellä otteella. Kirjallisuuskatsauksen käsittelyosiossa tuloksia on tarkoitus tarkastella eri näkökulmista sekä yhdistellä jo aiemmin tutkittuun tietoon. Kirjallisuuskatsauksen lopussa on oma osionsa, jossa pohditaan ja kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. (Kangasniemi, 2013.) Taulukossa 1 on kuvailtu kirjallisuuskatsauksen tekeminen vaihe vaiheelta.

| | |
|-----------------------|---|
| Lähtökohta | Kuvaileva kirjallisuuskatsaus |
| Tutkimuskysymys | Miten lastensuojelun ryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä kirjallisuuden mukaan? Kuinka lasten osallisuus on huomioitu kirjallisuudessa? |
| Aineiston kerääminen | Hakusanojen määrittely, jonka jälkeen valituissa tietokannoissa hakujen tekeminen. Aineistoihin tutustuminen tiivistelmien ja otsikoiden avulla. Aineiston lopullinen valinta vasta tutkimusten läpi lukemisen jälkeen. |
| Analyysimenetelmä | Tiedonhausta saadun aineiston teemoittelu ja ryhmittely omiin lokeroihin. Aineiston vertailua, yhdistelyä ja kvantifiointia. |
| Tutkimuksen tarkoitus | Tutkimuksen aiheena oli kuvata millä tavalla lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä sekä millä tavalla osallisuus on huomioitu ryhmätoiminnassa. |
| Tutkimuksen tavoite | Tutkimuksen tavoitteena saada lisää ajankohtaista tietoa Pohjolan Lapsi- ja Perhepalveluille ryhmätoiminnan kehittämiseen. |

Taulukko 1. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen etenemisen prosessi

6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA ANALYYSI

6.1 Aineistonhaun kuvaus

Aloitimme tutkimusten ja kirjallisuuden etsimisen Diak Finnasta ja sen jälkeen laajensimme hakuamme seuraavista tietokannoista: kansallinen Finna, Janus, Google Scholar, Julkari, Journal.fi, Tiede ja tutkimus. Kansainvälisistä tietokannoista käytimme EBSCO Academic Search Premier ja ProQuest Science Premium Collection tietokantoja.

Tiedonhaussa käytettävien hakusanojen valinnassa käytimme apuna Finto.fi sivustoa, josta saimme ideoita mahdollisista hakusanoista aiheeseemme liittyen. Teimme ensin koehakuja eri tietokantoihin, jotta näimme, millaisia tuloksia haut tuottivat.

Suomalaisten aineistojen haussa etsimme väitöskirjoja, tieteellisiä artikkeleita, lissensiaatin töitä, pro graduja ja muita tieteellisiä tutkimuksia. Joissain tapauksissa käytimme myös opinnäytetöitä. Opinnäytetöiden käyttämisessä olimme kuitenkin kriittisiä ja harkitsimme tarkasti, onko lähde tarpeeksi luotettava. Huomasimme, että opinnäytetyössämme tutkittavasta asiasta on tehty paljon aiempia opinnäytetöitä ja niissä oli usein mielenkiintoisia näkökantoja aiheeseemme liittyen.

Ulkomaisen aineiston haun rajasimme niin, että saimme vain englannin kielistä aineistoa. Päätimme rajata tiedonhakua niin, että etsimme tutkimuksia viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Ulkomaisessa aineistonhaussa rajasimme kielen englannin kielisiin aineistoihin. Englanninkielisiä tutkimuksia hakiessa rajasimme aineiston vertaisarvioituihin artikkeleihin. Tiedonhakua tehdessämme, löysimme vanhempia tutkimuksia, jotka sopivat hyvin opinnäytetyömme aineistoksi. Sen vuoksi päätimme tarvittaessa laajentaa tiedonhaun aikaväliä suuremmaksi. Hakukriteerinä meillä oli myös, että aineistot olivat maksuttomia.

Keräsimme yhteiseen OneDrive tiedostoon aineistonhaussa saatuja lähteitä ja kirjassimme ylös niistä löytyneet teemat ja käsitteet. Haimme aluksi lähteitä pääasiassa niiden otsikoiden ja tekstien tiivistelmien perusteella

Keskeisimpiä hakusanoja meillä olivat: lastensuojelu, avohuolto, ryhmätoiminta, osallisuus, lastensuojelu + avohuolto, avohuolto + ryhmätoiminta. Kansainvälisissä lähteissä hakusanoina käytimme: child welfare, non-institutional care, group activity, involvement, participation, child welfare + non-institutional care, non-institutional care + group activity, group activity + participation or involvement. Taulukossa 2 on koottu aineistonhaun tietokannat, hakusanat ja aineiston valintakriteerit.

| Aineistonhaussa käytetyt tietokannat | Käytetyt hakusanat | Aineiston valintakriteerit |
|---|--|---|
| Diak Finna Finna.fi Julkari Janus Google Scholar Ex Libris Journal.fi Tiede ja tutkimus EBSCO Proquest Social Science Premium Collection | lastensuojelu,avohuolto, ryhmätoiminta, osallisuus,lastensuojelu+avohuolto, avohuolto+ryhmätoiminta, ryhmätoiminta+osallisuus, child welfare, non-institutional care, group activity, involvement, participation, child welfare+non institutional care, non-institutional care+group activity, group activity+participation or involvement | Julkaistu 2010 vuoden jälkeen Tieteellinen artikkeli, väitöskirja, lissensiaatintyö, pro gradu, tieteellinen artikkeli tai tutkimus Maksuttomasti saatavilla oleva aineisto |

Taulukko 2. Aineistonhaun tietokannat, hakusanat ja valintakriteerit.

Aineistonhakua tehtäessä rajasimme ajaksi ensin 2013–2023. Huomasimme, että tällä aikavälillä ei löytynyt tarpeeksi meidän opinnäytetyötämme koskevia tutkimuksia. Päätimme rajata aineistonhakua vuoteen 2010 asti, jolloin löysimme enemmän aiheitamme koskevia tutkimuksia. Teimme aineistohaun eri tietokantoihin aiemmin määritellyillä hakusanoilla. Valitsimme ensin mahdolliset aineistot tutkimusten otsikoiden ja tiivistelmien perusteella. Valitsimme lopulta kirjallisuuskatsaukseen tulevat aineistot arvioimalla niiden sopivuutta sekä lukemalla aineiston huolellisesti läpi. Käytimme aineistonhaussa hyödyksi myös eri tutkimusten lähdeluetteloita.

Aineistonhaku tietokannoista tuotti paljon tuloksia, mutta tutkimukset eivät vastanneet niihin kriteereihin, jotka olimme tutkimuksellemme asettaneet. Käsitteellä lastensuojelun avohuolto löytyi suuri määrä tutkimuksia. Käsitettä ryhmätoiminta kuvattiin usein irrallisena terminä tai termi oli liitetty toiseen asiakasryhmään. Osallisuus käsitteenä tuotti hyvin aineistoa. Ulkomaisten artikkelien haussa hankaluuksia tuotti kokonaisten tekstien saatavuus. Usein englanninkielisissä tutkimuksissa saatavilla oli vain tekstin abstrakti. Englanninkielisen aineistonhaku tuotti paljon tutkimuksia, mutta aineistot eivät vastanneet kriteerejämme. Oheisessa taulukossa 3 on kuvattu tietokantakohtainen erittely tutkimusmääristä, jotka tulivat tietokanta haussa.

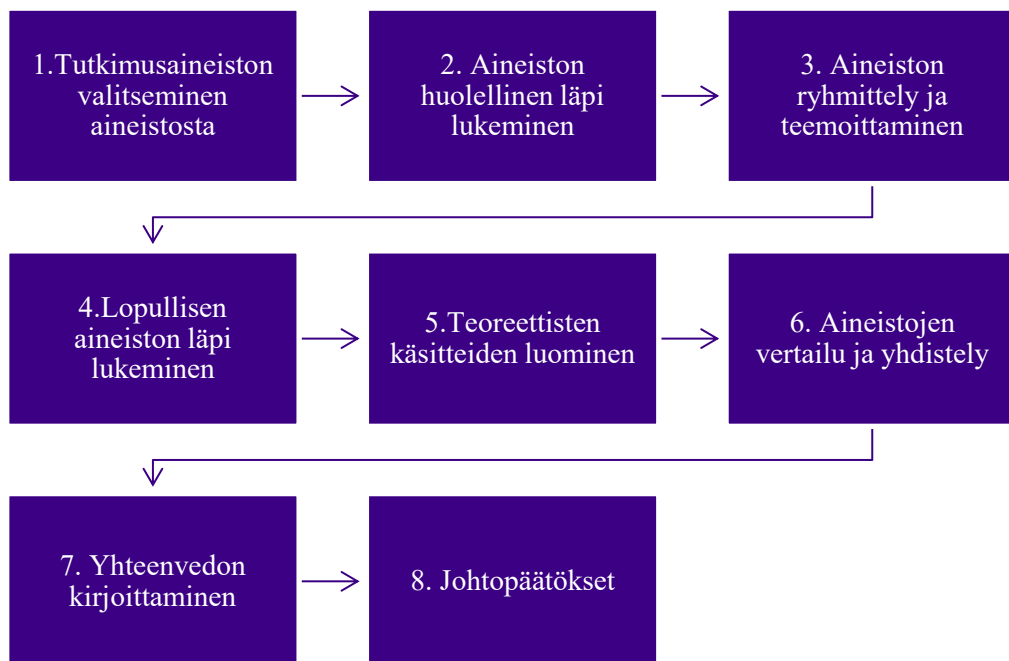
| Tietokanta | Aineistohaun osumat | Otsikon perus- teella valitut ai- neistot | Sisällön perus- teella valitut ai- neistot |
|---|--------------------------------|--|---|
| Finna.fi | 136 | 13 | 4 |
| Julkari | 128 | 13 | 5 |
| Janus | 114 | 3 | 0 |
| Google Scho- lar | 1720 | 12 | 3 |
| Journal.fi | 275 | 4 | 2 |
| Tiede ja tutki- mus | 1 | 0 | 0 |
| EBSCO | 1232 | 3 | 1 |
| Proquest So- cial Science Collection | 1141 | 0 | 0 |

Taulukko 3 Tietokantojen hakuosumien määrä

6.2 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin teimme laadullisella sisällönanalyysillä. Kirjallisuudesta nousevasta aineistosta etsimme tutkimuskysymysten kannalta oleellimmat

teemat. (Juhila i.a.) Keräsimme aluksi kirjallisuudesta löytyviä ilmaisuja OneDriven asiakirjaan, jonka jälkeen loimme taulukon, johon keräsimme löytyneet ilmaisut, pääteemat ja alakäsitteet. Ensimmäinen vaihe analyysissä oli siis aineiston valitseminen löydetystä kirjallisuudesta. Ryhmittelimme ja teemoitimme aineistoa sisällön mukaan. Tämän jälkeen aloitimme valitsemamme aineiston huolellisen läpi lukemisen. Nostimme aineistosta teoreettisia käsitteitä, jonka jälkeen aloimme vertailemaan ja yhdistelemään aineistoja. Tämän vaiheen jälkeen aloimme kirjoittamaan yhteenvetoa sekä johtopäätöksiä.



Kuva 1. Aineiston analyysin vaiheet

Sisällönanalyysia voi pitää paitsi omana metodinaan, mutta myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysia voi hyödyntää monenlaisissa tutkimuksissa. (Tuomi & Sarajärvi, s. 91.) Se on menettelytapa, jonka avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja järjestelmällisesti (Tuomi & Sarajärvi, s. 103). Tässä opinnäytetyössä dokumentilla tarkoitetaan tutkimuksia

ja kirjallisuutta, joita käytämme lähteinä. Sisällönanalyysin avulla pyritään tutkittavasta ilmiöstä saamaan kuvaus mahdollisimman tiiviissä muodossa (Tuomi & Sarajärvi, s. 103.)

Sisällönanalyysi antaa käsitteellisiä liikkumavapauksia, mutta se tuo mukanaan myös tiettyjä rajoitteita. Sisällönanalyysista puhuttaessa, voidaan puhua myös sisällön erittelystä. Tutkimuksessa käytettävä aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin avulla on puolestaan tarkoitus luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto pyritään saamaan tiiviiseen ja selkeään muotoon sen informaatioarvoa menettämättä. (Tuomi & Sarajärvi, s. 108.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin voi jakaa kolmeen osaan; ensimmäinen on aineiston redusointi, eli pelkistäminen, toinen aineiston klusterointi, eli ryhmittely ja kolmas abstrahointi, eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämässä, eli redusoinnissa analysoitava data voi olla asiakirja, tai dokumentti, josta jätetään pois kaikki tutkimukselle epäolennainen.

Klusteroinnissa, eli ryhmittelyssä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, sekä eroavaisuuksia. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet luokitellaan yhdeksi luokaksi ja nimetään kyseisen luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Aineiston abstrahoinnissa, eli teoreettisten käsitteiden luomisessa erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia voidaan jatkaa yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se on mahdollista aineiston sisällön kannalta. (Tuomi & Sarajärvi, s. 108—111.) Kuvassa 1 on kuvattu aineiston analyysin vaiheita tutkimuksessamme.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esitellään aineistoa, jonka valitsimme tähän kirjallisuuskatsaukseen. Valitsimme mukaan tieteellisiä artikkeleita, lisensointitöitä, väitöskirjoja sekä muutaman pro gradun ja opinnäytetyön. Tavoitteena tutkimuksessa oli saada arvokasta tutkimustietoa Pohjolan Lapsi- ja Perhepalveluille avohuollon

ryhmätoiminnan kehittämiseen. Tutkimuskysymyksenä oli: miten lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta tukee lapsen kasvua ja kehitystä kirjallisuuden mukaan sekä kuinka lapsen osallisuus on huomioitu kirjallisuudessa? Tulokset on jaettu kahteen alalukuun tutkimuskysymyksissä esiintyvien teemojen mukaan. Jokaisesta alaluvun teemasta on tehty yhteenveto ja tulokset on esitetty samalla tavalla, miten alkuperäisissä tutkimuksissa.

7.1 Ryhmätoiminta tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä

Levamo (2007, s. 81) on määritellyt tutkimuksessaan, että ryhmätoiminta on sisäisen elämähallinnan tukemista, psykososiaalista sosiaalityötä sekä vertaistukea. Ryhmätoiminnasta nuori saa psykososiaalisen kehityksen kannalta tärkeitä asioita. Näitä ovat esimerkiksi johonkin kuulumisen, hyväksytyksi tulemisen, osallistumisen ja osallisuuden tunteet. Ryhmätoiminnalla oli kaikissa muodoissaan havaittu suojaavan lapsia ja nuoria eristäytymiseltä, yksinäisyydeltä ja masennukselta. Tutkimuksessa tuodaan esille, että ryhmätyö ei saisi silti korvata yksilöllistä sosiaalityötä, jos nuorella on siihen tarvetta. Myöskään yksilötyö ei saisi korvata ryhmämuotoisen työskentelyn tarvetta, jos katsotaan nuoren hyötyvän sellaisesta. Nuoren kasvun ja kehityksen kannalta olisi paras, että yksilöllisen sosiaalityön ja ryhmämuotoisen toiminnan saisi toimimaan rinnakkain keskenään. (Sorsa, 2014, s. 26–27.)

Pekkarinen (2006) kertoo artikkelissaan ryhmätoiminnan vaikutuksesta nuoren elämään. Hänen mukaansa avohuollon ryhmätoiminnalla on ennaltaehkäiseviä ja korjaavia vaikutuksia nuorten pahoinvointiin. Ryhmätoiminnan avulla nuoret saavat kasvua ja kehitystä tukevia kokemuksia. Ryhmätoiminnan on myös huomattu auttavan ja tukevan nuoren sosiaalisissa vuorovaikutustaidoissa. (Pekkarinen, 2006, s. 99.)

Avohuollon kautta järjestetty ryhmätoiminta on lastensuojelun tukitoimena järjestetty, joten nuorella ei välttämättä ole mahdollisuutta päättää ryhmätoimintaan osallistumisestaan. Nuori voi kuitenkin olla osallinen osallistumisen tavastaan ja

millaista toimintaa haluaa. Ryhmätoimintaa suunnitellaan aina ryhmän tarpeita ja tavoitteita kuunnellen, mikä tukee nuoren kasvua ja kehitystä. (Lempinen, 2010, s. 6.)

Tutkielmassaan Heikkinen (2015, s. 58–59) käy läpi havainnointiaan nuorten ryhmätoiminnasta. Haastatteluissa tuotiin vahvasti esille, kuinka iso vaikutus ryhmän vetäjällä on ryhmätoiminnassa olevien nuorille. Nuorten ja ohjaajan välinen luottamus ja vuorovaikutus luo pohjan, kuinka merkittävää toiminta nuorille on. Tutkielmassa tuotiin myös ilmi, kuinka ryhmien koko vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ryhmätoiminnan onnistumiseen.

Ryhmätoiminnassa on havaittu haasteena aikatauluttaminen. Suuremmissa ryhmissä joskus on hyvin hankalaa sopia aikatauluja, jotka sopivat kaikille. Huolenaiheena on myös ryhmätoiminnan vetäjän ja nuoren kahdenkeskisen ajan vähyys. Osa ryhmässä olevista nuorista tarvitsee yksilöllisempää kohtaamista. Ryhmätoiminnassa olevilla vanhemmilla on ollut huoli, että resurssit eivät ole tällä hetkellä suotavat yksilölliseen kohtaamiseen nuorten kanssa. Nuoren yksilölliset tarpeet sekä sopivuus ryhmämuotoiseen toimintaan on ehdottoman tärkeää ottaa huomioon. Nuoret, joilla on erityisen tuen tarpeita, otetaan mukaan ryhmätoimintaan, jos ryhmätoiminnan vetäjällä on siihen ammattitaitoa, jaksamista sekä tarpeeksi resursseja. (Heikkinen, 2015, s. 59.)

Pienemmissä ryhmissä haasteena on ryhmään valikoitujen lasten erilaiset mielenkiinnon kohteet, haastavat lapset ja ohjaajan/ryhmän vetäjän puutteellinen koulutustausta. Pienissä ryhmissä myös lasten sukupuolijakauma tuotti hankaluuksia (kaksi poikaa ja yksi tyttö). Pienessä ryhmässä haasteena on myös, että ryhmädynamiikka ei toimi ja ryhmäytyminen jää uupumaan. Silloin ryhmätoiminnan tavoite lapsen kannalta jää puutteelliseksi. (Heikkinen, 2015, s. 62.)

7.2 Nuoren osallisuuden tukeminen

Osallisuuden käsite nousi todella vahvana esille melkein kaikissa tutkimuksissa, mitä löysimme eri tietokannoista. Osallisuus kitkeytyy lastensuojelun avohuoltoon todella voimakkaasti. Osallisuuden käsitettä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Väitöskirjassaan Alanko (2013) määrittelee osallisuuden käsitettä lain pohjalta. Nuorisolaki 1285/2016 ohjaa lasten ja nuorten osallisuutta. Nuorisolain tarkoituksena on tukea lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä, edistää aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista sekä kasvu- ja elinoloja. Lasten osallisuudesta keskustellaan paljon nykypäivänä, mutta käsitteen sisältö on edelleen hyvin hajanainen. Väitöskirjassa tehdyn tutkimuksen mukaan suurin haaste osallisuuden määrittämiseen on käsitteen epämääräisyys ja kompleksisuus. (Alanko, 2013, s. 49–50.)

Lapsen ja nuoren osallisuudesta on käyty keskustelua jo 1960-luvulta saakka. Lapsen ja nuoren osallisuuden vahvistamista on lähdetty ajamaan lastensuojelussa vasta 1990-luvulla. Lapsen ja nuoren etu on ollut aina lastensuojelun lähtökohdaksi, mutta silloin lapset ja nuoret eivät saaneet osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. Vuonna 2008 Suomessa tuli voimaan lastensuojelulaki (Lsl 2007/417), jossa määriteltiin lapsen osallistuminen ja vaikuttaminen häntä koskevissa asioissaan. (Alatalo, 2018, s. 8–9.)

On tärkeää ymmärtää, mitä osallisuus käsitteenä tarkoittaa, jotta ryhmätoiminnassa voidaan tukea nuorta osallisuuden tunteen saavuttamisessa. Osallisuudella ei tarkoiteta pelkästään sitä, että nuoren näkemykset ja mielipiteet otetaan huomioon. Osallisuus näkyy aktiivisessa toiminnassa nuoren ymmärryksenä omasta mahdollisuudesta osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutumiseen. Usein osallisuudesta puhutaan nuoren kuulluksi tulemisesta ja nuoren mielipiteen kysymisestä. Tämä antaa osallisuudesta liian passiivisen käsityksen. Oikeanlainen osallisuus on jokapäiväistä käytännön toimintaa, johon nuorella on oikeus aktiivisena kansalaisena. (Alanko, 2013, s. 49–52.)

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla täytyy olla tietoa osallisuuden edistämisen menetelmistä sekä taitoa soveltaa niitä työhön. Varsinkin nuorten kanssa työskentelyssä työntekijän on osattava rakentaa oikeanlainen dialoginen prosessi, jossa työntekijän asenne on kannustava ja ymmärtävä sekä luoda positiivinen ja kannustava ilmapiiri (Timonen-Kallio, 2020, s. 7–8).

Työntekijän rooli varsinkin ryhmätoiminnan vetäjänä on merkittävä. Oikeanlaisten menetelmien soveltaminen ryhmätoiminnan suunnitteluun on ehdottoman tärkeää. Menetelmien avulla ryhmätoimintaa ohjaava työntekijä pystyy tutkimaan ja tunnistamaan yhteistyössä nuoren kanssa hänen henkilökohtaiset toiveensa, tarpeensa sekä mahdollisuudet ja pohtia yhdessä nuoren kanssa, mitkä asiat niihin vaikuttavat ja mitä asioille voitaisiin tehdä (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 201).

Muukkonen (2013, s. 172–173) on tutkinut, miten lapsen tai nuoren suojeleminen näytetään osallisuuden näkökulmasta. Hänen näkemyksensä mukaan ne vaikuttavat toinen toisiinsa. Lapsen osallisuudesta huolehtiminen tukee lastensuojelun perustehtävää, joka on lapsen suojeleminen. Artikkelissa tuodaan esille käsitteet kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Prosessiosallisuudella tarkoitetaan lapselle, nuorelle tai perheelle järjestettyä tukea, josta he hyötyvät hetkellisesti. Kohtaamisosallisuudella lapsen ja nuoren perustarpeet nousevat esille sekä sen avulla mahdollistetaan paremmin lastensuojelutyön toteutumista. Myös vanhempien osallisuutta ja tietoisuutta sekä ymmärrystä omasta lapsesta tai nuoresta voidaan vahvistaa lasten osallisuuden toteutumisella. Tämä mahdollistaa lapselle tai nuorelle paremman suojeleminen. (Lampinen, 2021, s. 23.)

Tutkielmassaan Weidner (2015, s. 12–13) kertoo, kuinka lastensuojelussa olevat nuoret ovat usein kohdanneet ja tulevat kohtaamaan elämässään paljon vaikeita asioita ja näillä kokemuksilla voi olla vaikutusta siihen, kuinka nuoret ilmaisevat mielipiteitään tai tarpeitaan. Tutkielmassa nostettiin esille sosiaalialan koulutus ja kysymys siitä, tarjoaako koulutus riittävät valmiudet nuoren tiedontuotannon ymmärtämiseen ja vastaanottamiseen.

Tutkimuksessa (Hotari, Oranen, Pösö, 2009, s. 159) olivat haastatelleet lastensuojelun asiakkaina olevia nuoria ja selvittäneet heidän ajatuksiaan osallisuudestaan heidän henkilökohtaisen lastensuojeluprosessinsa aikana. Ensimmäisenä he olivat nostaneet esille sen, kuinka heidät pitäisi kohdata ihmisenä, ei asiakkaana. Kokonaisvaltainen kohtaaminen, jossa työntekijä näkisi nuoren kaikki puolet elämässään. Kohdatuksi tulemisen tunne nousi toisena tärkeänä teemana esille. Ajan puute, kiireellinen asioiden hoitaminen vaikutti paljon siihen, että nuorella ei ollut mahdollisuuksia osallistua omien asioiden hoitamiseen tai päätöksentekoon. (Hotari, Oranen, Pösö, 2009, s. 161.)

8 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuskysymyksen selkeä esitys ja sen vahva teoreettinen perustelu parantavat huomattavasti opinnäytetyön luotettavuutta. Menetelmäsion perusteellinen kuvaus myös lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Opinnäytetyössä käytettävän lähdeaineiston laatu tutkimusten ja kirjallisuuden muodossa on myös hyvin tärkeässä roolissa opinnäytetyön luotettavuuden kannalta. (Kangasniemi ym. 2013.)

Pyrimme lisäämään opinnäytetyön luotettavuutta perustelemalla tarkasti käyttämämme lähdeaineisto. Tutkimusaineistoksi olemme valinneet luotettavia julkaisuja, jotka ovat tieteellisiä ja jotka tuottavat tieteellistä tutkimustietoa lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta.

Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen on iso ja tärkeä osa opinnäytetyön luotettavuutta ja hyvää tutkimusetiikkaa. Tutkimuksessa noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä, sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmät kuuluvat hyvään tieteelliseen tutkimukseen. Tutkimuksessa otetaan huomioon muiden tutkijoiden työt ja niitä kunnioitetaan

viittaamalla heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimuksessa täytyy noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä ja työtä tehtäessä noudatetaan tarkkuutta sekä huolellisuutta. Tutkimuksen tekijöillä on velvollisuus noudattaa rehellisyyttä koko tutkimuksen ajan. Plagiointi sekä tutkimusten vääristely eivät kuulu hyvään tutkimuskäytäntöön. Aiemmista tutkimuksista saadut tulokset esitetään selkeästi ja rehellisesti sekä tavalla, joka ei sotke aiemmista tutkimuksista saatuja tuloksia. (TENK, 2012.)

Tutkimus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, joten tutkimuksiin osallistuneiden henkilöiden anonymiteetti ei ole vaarassa, koska tutkimuksien tekijöillä ei ole tietoa alkuperäisistä osallistujista. Valmis opinnäytetyö käy läpi Ouriginal- tarkastuksen ja julkaistaan kaikkien halukkaiden luettavaksi Theseuksessa.

9 POHDINTA

Lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnan tarkoituksena on olla tukemassa lapsen kasvua ja kehitystä sekä tarjota lapselle toiminnallista ja mukavaa toimintaa. Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kaksinkertaistunut viime vuosikymmenen aikana. Lastensuojelun avohuolto on ensisijainen tukimuoto lapsille ja perheille. Avohuollon tukitoimien, kuten ryhmätoiminnan kehittäminen ja suunnitteleminen lasten ja perheen tueksi on todella tärkeää ja tarpeellista. Ryhmätoiminnan avulla lapsi saa kokea osallistumista ja osallisuuden tunteen. Ryhmätoiminnasta lapsi saa myös ikätasoistaan seuraa, sekä vertaistukea.

Valtaosa opinnäytetyömme tutkimuksista ja kirjallisuudesta puolsi avohuollon ryhmätoiminnan tukevan lapsen kasvua ja kehitystä. Lisäksi tutkimukset ja kirjallisuus osoittivat lasten saaneen positiivisen kokemuksen osallisuudestaan. He olivat kokeneet, että heitä ja heidän näkemyksiään kuultiin ja, että he saivat ja

pystyivät vaikuttamaan ryhmän toimintaan ja tapaamisten sisältöön. Eräs esille nousut kritiikki kohdistui ryhmän vetäjään. Ryhmän vetäjällä on todella suuri vastuu ryhmätoiminnan toimivuuden ja mielekkyyden kannalta. Toinen kritiikki kohdistui lapsen osallisuuteen. Toisinaan käy niin, että lapsen osallisuus on pelkästään retoriikkaa ja korulauseita, eikä se todellisuudessa toteudu.

Lasten ja nuorten kokemukset ryhmätoiminnasta olivat suurimmalta osin positiivisia ja ryhmätoiminta oli koettu mielekkäänä toimintana. Kuitenkin tutkimuksista esille nousi toive kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta, jossa työntekijä kohtaa lapsen ihmisenä, eikä pelkästään asiakkaana. Lastensuojelutyö on usein kiireellistä ja hektistä, mutta lapselle työntekijän kohtaaminen voi olla todella merkittävää. Työntekijän kiireellisyys ja lapsen asioihin vähäinen perehtyminen vaikuttavat lapsen osallisuuden tunteeseen. Joskus lastensuojelun työntekijä voi olla ainoa turvallinen aikuinen, johon lapsi luottaa sekä uskaltaa kertoa asioistaan. Työntekijän rooli lapsen elämässä on hyvin merkityksellinen.

Osallisuuden merkitys lapsen elämässä on merkittävän suuri. Lapsen on tärkeää päästä olemaan osana häntä koskevaa päätöksentekoa. Osallisuus on tärkein teema ryhmätoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Osallisuuden tunne voi olla merkittävä tekijä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, jonka vuoksi se on aina otettava huomioon avohuollon palveluissa. Ryhmätoiminta asiakaslähtöistä toimintaa, jonka vuoksi lasten mielipiteillä ja toiveilla on iso merkitys ryhmätoiminnan suunnittelussa. Ehdottoman tärkeää on muistaa, että toiminta pysyy mieluisana ja positiivisena asiana lapsen elämässä.

Ryhmätoiminnassa ryhmän vetäjällä on suuri vastuu ryhmän toiminnan kannalta. On hyvin tärkeää, että ryhmän vetäjällä on riittävä ammattitaito ja myös herkkyttä kuunnella ja kuulla lasta. Ryhmän vetäjän tulisi myös tiedostaa lapsen oikeudet ja kyetä vaalimaan niitä. Hänen on kyettävä luomaan positiivinen ilmapiiri ryhmään ja kannustaa, sekä rohkaista lasta osallistumaan.

Avohuollon ryhmätoiminnalle on tänä päivänä suuri kysyntä ja syystä. Ryhmätoiminta on omiaan vastaamaan lapsen tarpeisiin. Jatkotutkimuksia kuitenkin

tarvitaan. Olisi mielenkiintoista saada lisätietoa siitä, että miten toteutettuna ryhmätoiminta tukee parhaiten lapsen kasvua ja kehitystä. Millaiset ryhmäkoot ovat sopivimmat, kuinka usein tapaamisia olisi hyvä olla ja voisiko ryhmän vetäjät hyötyä esimerkiksi kurssista, tai koulutuksesta?

Myös sitä millä perusteilla ryhmät muodostetaan, olisi hyvä selvittää. Toimiiko esimerkiksi sukupuolen, tai iän mukaan jakaminen? Entäpä erilaiset erityisryhmät? Voisiko ryhmätoiminnasta hyötyä myös muun muassa kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset, tai esimerkiksi päihdeongelmaisten vanhempien lapset. Vertaistuesta ja sen hyödystä tiedetään jo paljon. Voisiko sitä enemmänkin hyödyntää ryhmätoiminnassa?

LÄHTEET

Alanko A. (2013). *Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana – tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa*. [Väitöskirja, Oulun yliopisto]. (Kasvatustieteiden tiedekunta)

[Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana – tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa](#)

Alatalo, M. (2018). *Suhdeperustaisen tiedonmuodostuksen jännitteet lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä* [Lisensiaatintutkimus, Jyväskylän yliopisto].

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58491/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201806123136.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Collins, M. (11.11.2016). *A child's right to participate: Implications for international child protection*. Taylor & Francis online. Volume, 21.

https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13642987.2016.1248122?casa_token=peVtq3xBqgAAAAA%3AyVEZp5WBrtr071Olvr_xHW-cOfuDzx5wxZmpgZVFOwqllTT3eviXPXake3SQenbCPIBen-JLhBSWg

Enoranta, M., Halkilahti, L. (2013). *Ryhmätoiminta ja ohjaajuus tukemassa lapsen osallisuutta: Havaintoja lastensuojelun asiakkaille suunnatusta tyttöryhmästä* [Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu].

[Enoranta Maiju Halkilahti Liisa.pdf \(theseus.fi\)](#)

Euroopan unionin perusoikeuskirja 2007/C 303/1. *Euroopan unionin virallinen lehti C 303/17 - 14.12.2007*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:303:FULL&from=en>

Heikkinen S. (2015). *Vihreää hoivaa – lasten yhteisöllinen ryhmätoiminta avohuollon tukitoimena*. [Pro gradu- tutkielma, Jyväskylän yliopisto].

[URN:NBN:fi:jyu-201603061773.pdf](#)

Hotari, K-E., Oranen, M., Pösö, T. (2009). *Lapset lastensuojelun osallisina. Lastensuojelun ytimessä*. Tampere: THL

Huuskonen S., Korpinen J., Pösö T., Ritala-Koskinen A., & Vakkari P. (2010). *Kolme polkua lastensuojelun avohuollon organisatorisessa muuttamisessa*

[huuskonen.pdf \(julkari.fi\)](#)

Jääskeläinen, P., Ahonen, S-M., & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. Hoitotiede 2013, 25 (4), 291–301

[kuvaileva kirjallisuuskatsaus.pdf \(diak.fi\)](#)

Kanaoja, A., & Ruuskanen, K. (2019). *Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi: Loppuraportti*

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. Hoitotiede 25, 291–301.

KJ 1055/1991. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055#O7L23P3>

Koivisto, J., Isola A-M., & Lyytikäinen M. (2018). *Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus*. [THL Word Template \(julkari.fi\)](#)

L417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. [Lastensuojelulaki 417/2007 -](#)

[Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

L1285/2016. Nuorisolaki 21.12.2016/1285. [Nuorisolaki 1285/2016 - Säädökset](#)

[alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Lampinen, S. (2021). *Lapsen osallisuuden toteutuminen lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden näkökulma*. [Maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto].

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/74835/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202103252171.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lempinen, J. (2010). *Nuoren arki hallintaan seikkailukasvatuksella*. Journal.

Saatavilla 23.4.2023

<https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/121541/72212>

Levamo, P. (2007). Omaa elämää etsimässä – kuule minua: kokemuksia ryhmistä. Teoksessa A, Heikkinen, P, Levamo, M, Parviainen & A, Savolainen. SOCCAn ja Heikki Waris instituutin julkaisusarja numero 11, S. 69-157. Helsinki: Heikki Waris -instituutti.

https://www.socca.fi/files/80/Nae_minut_kuule_minua_kokemuksia_ryhmista.pdf

Muukkonen, T. (2013). Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa M. Bardy, (toim.), *Lastensuojelun ytimissä*. S. 165–175. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Nivala, E., Ryytänen, S. (2019). Sosiaalipedagogiikka. *Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Helsinki: Gaudeamus.

Pekkarinen, E., (2006). *Lastensuojelun ryhmätoiminta murrosikäisten tyttöjen kokemana*. Juva: PS- kustannus.

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsausten tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto, 2011.

https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sorsa, T. (2014). *Ryhmätoiminta tyttöjen tukena*. [Pro gradu- tutkielma, Jyväskylän yliopisto].

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45654/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201504171599.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Stolt, M., Axelin, A., & Suhonen, R. (toim.) (2016). *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä* (2. korj. p.). (Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja 73). Turun yliopisto.

Suomen evankelisluterilainen kirkko (i.a.) *Lapsi ja perhemyönteinen seurakunta*.

<https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/lava/lapsiystavallinen-seurakunta>

Suomen evankelisluterilainen kirkko (i.a.) *LAVA- Lapset ja nuoret huomioitava kaikessa kirkon päätöksenteossa*.

<https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/kasvatus/lava>

Teeriaho, R. (2017). Nuorten ohjaajien kokemuksia lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminnasta [Opinnäytetyö, Humanistinen ammattikorkeakoulu].

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/130623/Teeriaho_Riikka.pdf?sequence=1&isAllowed=y

TENK 7.7.2021. *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Saatavilla 21.10.2022

[Hyvä tieteellinen käytäntö \(HTK\) | Tutkimuseettinen neuvottelukunta \(tenk.fi\)](https://tenk.fi)

Terveys- ja Hyvinvoinninlaitos. (i.a.) *Lastensuojelun käsikirja*. Saatavilla

31.5.2022 [Lastensuojelun avohuollon tukitoimet - THL](#)

Timonen-Kallio, E. 2020. Osallisuuden edistäminen ammatillisena toimintana.

Turun ammattikorkeakoulun raportteja 270. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 6–12.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/415368/Timonen-Kallio_Osallisuuden_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuomi, J., Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. WWW-dokumentti. Saatavissa:

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Weidner, A. (2019). *Lasten osallisuus lastensuojelun avohuollossa – lasten ja sosiaalityöntekijän kahdenkeskiset tapaamiset lasten kokemana* [Maisteritutkielma, Jyväskylän yliopisto].

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67763/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202002062009.pdf?sequence=1&isAllowed=y>